

דרכנו ע"פ שיחות הרצי"ה פרשת ויחי - ראש הישיבה

גאולת ישראל בדרך מסובכת

1. שיחות הרצי"ה בראשית, עמ' 432-431

6. "אחרית הימים"

בפרשתנו, אנו פוגשים בפעם הראשונה במלה חדשה: "אחרית הימים"²⁸. "שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח"²⁹. הדורות מתגלגלים עד שמוכשרים להגיע לאחרית הימים. למשיח. גם בפרשת בלעם³⁰ נאמר: "לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"³¹: "דרך כוכב מיעקב"³² — משיחיות, כפי שדרש רבי עקיבא פסוק זה על בר כוכבא³³. וכן: "אוי מי יחיה משמו אל"³⁴ — על הדברים הנוראים שייעשו אז³⁵. ובאחרונה, במשנה-תורה, "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים"³⁶, "ושבת עד ד' אלהיך"³⁷, "ושב וקבצך מכל העמים"³⁸ — קיבוץ גלויות.

7. קיבוץ גלויות — משיח

"האספו... הקבצו"³⁹. מסתבר שעכשיו, בדורותינו, רבנו-של-עולם מסדר ענין זה, וישראל נאספים ומתקבצים. כך הוא סדר הגאולה. היכן כתוב בתורה על המשיח? אומר הרמב"ם: "ושב וקבצך"⁴⁰. קיבוץ גלויות זה משיח. וכן בגמרא. לפעמים יש בגמרא דברים מסתוריים הדורשים פענוח. לא רק בזהר אלא גם בגמרא יש חידות וסודות. במסכת חולין יש מספר דפים עם הגדרות של בעלי-חיים, ואחת מהן: "רחם זו שרקק"⁴¹. חז"ל מוסרים לנו ידיעה זואולוגית, שהעוף ששמו "רחם" נקרא עכשיו "שרקק". שרקק היא מלה מענינת, הקשורה לשריקה. ושם זה מתאים לו, כי עוף זה באמת משמיע צפצוף של שריקה⁴² כמין הזמנה. ואחר-כך מופיעים דברים סתומים (גם בגמרא יש סתרי תורה!). עוף זה — אין טבעו לשבת על הקרקע, ומודיעים לנו חז"ל שאם יזדמן שינוי בטבעו, חידוש שלא כפי הרגלו, והוא ישב על הקרקע וישרוק — יבוא המשיח⁴³. זה שייך לסודות ולקבלה. ובהמשך יש אסמכתא מהפסוק: "אשרקה להם ואקבצם"⁴⁴. לשריקה זו של "אקבצם" יש שייכות למשיח. משיח זה "אקבצם", כפי שאומר הרמב"ם.

2. בראשית מ"ט, א'

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים:

במדבר כ"ד, י"ד

ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים:

דברים ד', ל'.

בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו:

א המלך

המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות. ועושין שממין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו. או מי שאינו מחכה לביאתו. לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר. אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'. ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים. במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם. ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]. ושם הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד. אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד. וקם שבט מישראל זה מלך המשיח. ומחץ פאתי מואב זה דוד. וכן הוא אומר ויך את מואב וימדדם בחבל. וקרקך כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים עבבים. והיה אדום ירשה זה דוד. שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'. והיה ירשה וגו' זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בחר ציון וגו'. ב אף בערי מקלט הוא אומר אם ירחיב ה' אלהיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא היה דבר זה. ולא צוה הקב"ה לתוהו. אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראייה שכל הספרים מלאים בדבר זה: ג *ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו. אין הדבר כך. שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה. והוא היה נושא כליו של בן כוזבא המלך. והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח. ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח. עד שנהרג בעונתו. כיון שנהרג נודע להם שאינו. ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת. ועיקר הדברים ככה הן. שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים. ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן: ד ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד

ישתכן חנה מתעסקין בהם הם מנחום הרגום עם ישראל וכחז הר"ן דלישנא לאו דוקא דה"ה כשמאלו מתי עב"ם לנד שמתעסקים בהם מפני השלום וכן לפרנס ענייהם ולנקר חוליהם וכחז דהכי משמע בתוספתא וזכורו שלמי וכחז עוד ומ"מ לא היה קובצין אותם אלל ישראל דהא אין קובצין רשע אלל נדיק אלל לומר שמתעסקין עמהם: פ"א א המלך וכו'. הפרק הזה ושאריו פ"א חמנות טובות צדיקת משתנו ואין לי לפרש בהם דבר רק כמה שכתב רבינו אל יעלה בדעתך וכו' עד שנהרג בעונות וכו'. וכחז הראב"ד א"ל והלא בן כוזבא היה אומר וכו'. ודברי הראב"ד אמת והכי איתא בפרק חלק (דף ז"ג): אלל צדיקה רבתי בפסוק בלע ה' ולא חמל אומר שנהרג על ידי א"ה וקוצר רבינו דהא דאמרין פרק חלק איתא דלא כשמואל דאמר אין בין העוה"ו לימות המשיח אלא שבד מלכות ורבינו סובר כשמואל וכמוצא בפרק שאחר זה ולכן כתב ספרת

השגת הראב"ד
 "אל יעלה על דעתך וכו'. א"ל והלא בן כוזבא היה אומר אלא הוא מלכא משיחא ושלחו חכמים לנדיקו אי מורס דהאין או לא וכוון דלא עבד הכי קטליהו:"

4. דברים, ל, ב' ג'

ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום וּבְנִיךְ כָּכָל לִבְנֵךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךְ: ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה:

5. ירושלמי תענית פ"ד, ה"ב דף כ"ד ע"א

תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה ר' היה דורש [במדבר כד יז] דרך כוכב מיעקב דרך כוזבא מיעקב. ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבא הוה אמר דין הוא מלכא משיחא א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יבא.

6. סנהדרין צ"ג ע"ב

לענוי ארץ בר כוזבא מלך תרתין שנין
 ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח אמרו ליה
 במשיח כתיב דמורח ודאין נחזי אנן אי מורח
 ודאין כיון דחזויהו דלא מורח ודאין קטלוהו

7. חולין ס"ג ע"א

אמר רב יהודה (י) קאת זו הקוק (י) רחם זו שרקרק א"ר יוחנן למה נקרא שמו רחם כיון שבא רחם באו רחמים לעולם אמר רב ביבי בר אב"י והוא דיתבי אמירי ועביד שרקרק וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא שנאמר (י) אשרקה להם ואקבצם א"ל רב אדא

וג' אחרונות וקדושת היום באמצע. ונוהגין
 בספרד לומר למשה צוית א], ובאשכנז נוהגין
 לומר תכנת ב] שבת וכו' ומיוסדת על אלפא
 ביתא של תשר"ק א] על שם הגאולה דכתיב
 (זכריה י ח) אֲשַׁרְקָהּ לָהֶם וְאֶקְבְּצֵם, ויש בה כ"א

י"ג) אך בני חוץ ממה שכתבתי למעלה להניח דעתך בתמיהתך הגדולה
 דאיך יתכן שהקב"ה יתחיל הגאולה ע"י עוברי רצונו וע"י
 אנשים דאין ניכר בם שום לחלוחית של יהדות ח"ו העיר ה' את לבי
 לתת טעם לשבח בזה אף לדעתנו הקצרה ואקדים לך גמרא דסנהדרין
 ד' צ"ז ע"ב על פסוק אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא
 אינו מחכה ת"ל לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לנחמכם (ופרש"י יחכה
 ה' הוא עצמו מחכה ומתאוה שיבא משיח) וכי מאחר שאנו מחכין והוא
 מחכה מי מעכב מדת הדין מעכבת עכ"ל הש"ס הנצרך לענינינו הרי לך

ששי"ת מחכה ואנו מחכים על הגאולה ורק מדת הדין עומדת ומעכבת
 והנה מבואר בספרי המקובלים שבעת ששי"ת רוצה לעשות איזה דבר
 גדול בעולם שנוגע לעליונים בשמי שמים ולתחתונים בארץ או שי"ת
 מעטף דבר זה בכמה מיני עיטופים ואפילו באמצעים שאינם נאים ועוד
 הן כעורים כדי שלא ירגישו בזה הדינים והמקטריגים ואלמלי ה"י נעשה
 בפומבי תיכף ה"י עולה המקטרג לקטרג ומדת הדין ה"י מעכב בדבר
 וזה לשון הש"ך על התורה בפי' וישלח שמעתי בשם הר"י יעקב ארי"ז
 ז"ל שקיבל מרביתו למה היחס והשררה והמלכות של ישראל יהי' על
 זה הדרך שהרואה יראה שח"ו יהי' צד ממזרות עיי"ש שחשב כל השתלשלות
 של משיח שהי' על דרך מכווער ופריצות אלא שעשה הקב"ה כן כדי
 להביא מלך המשיח בהיסח הדעת כדי שלא יקטרג המקטרג כמו שאמר
 בזהר ולזה רמזו ז"ל נחש מציאה משיח באין בהיסח הדעת של מקטרג
 ועשה הקב"ה כן כדי שיסיח השטן דעתו ויאמת השררה והמשיח לא
 יבואו אלא מהיחס והקדושה ולא נבא על זה הדרך עיי"ש שהאריך בזה

וירידה להסט"א כידוע והנה אם ההתחלה של הבנין הי' נעשה תיכף מאנשים חרדים ויראי ה' והי' נגלה לעיני כל כי יבנה שם עיר ה' ונקח לדמיון אם היו הראשונים בהתנועה של הבנין לבנות ולהפריא את הארץ כמו רבינו מבעלז ומשינאווא ומגור וממונקאטש ומשאר צדיקי הדור הכי הי' אפשר להתגב ממה"ד ומצד הסט"א דבאנו לעשות להם קץ ותכלה ולשבר כחם על לעולם ועד והלא בודאי הי' מדה"ד וכל הסט"א יודעים ומבינים מה שרוצים לעשות צדיקים אלו בתנועה זו של בנין הארץ ותיכף הי' עולה מדה"ד לקטרג והי' מעכב על ידיהם וכמו שהי' באמת בימי ר"י בן חנניא כמבואר במדרש רבה תולדות דבימיו נתן המלך רשות לעלות לא"י ולבנות ירושלים ובית המקדש וריב"ח בירר שני עשירים ליתן המעות על זה והתחילו במלאכה ולבסוף נתבטל ע"י קנאת הגוים עי"ש ובודאי יען שריב"ח הי' עומד בראש והסט"א הכירו בו את

ומקטרינים) דעל מעשה נסים יש מקטריגים אבל אם בדרך הטבע אין מקום לקטרג כי למה נגרע מן כל אומה ולשון אטו הם יותר טובים ממנו ע"כ לבר נטלין ולא אעלין הני כלבין דהציפין אשר מקטריגים על ישראל כי יסתם פיהם עכ"ד הרי לך כי מדת יעקב הי' שלא לסמוך על נסים רק לעשות הכל בטבע כדי שלא ליתן מקום למדת הדין לקטרג ועל אופן זה הורה לנו יעקב אבינו לעשות בעת שישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותרוש היינו לעשות תחלה ישוב בארץ ועי"ז יתקרב הגאולה כי לא יוכל אז מדה"ד לעכב עלינו ועל הקבה"ו לעשות כחפצנו ולזכות אל הגאולה וזה אמת וברור.